

כתוב "אקו ודישן ותאו וזמר", שכולן חיות, שמע מינה ששור הבר מינא דחיה הוא!

אמר רבי אושעיא: כולה מתניתין דלא כרבי שמעון!

אבל הני עיזי דבאלא, שלא נמנו בין החיות — דברי הכל מינא דעז נינהו! שהרי הם קריין "עז", ורבי יוסי אף הוא יודה כאן שהולכין אחר השם.

ממאי? מוקא תני במתניתין שאם שתי הבהמות שהן "אותו ואת בנו" היו קדשים, ושחטן בחוץ לעזרה, הרי השוחט הראשון חייב כרת משום שחוטי חוץ והשני פטור מכרת. לפי שהבהמה השניה היתה פסולה באותו היום להקרבה, שהרי אסור לשוחטה משום "אותו ואת בנו". ואין חייבין על שחוטי חוץ אלא בקרבן הראוי להיקרב בפנים. ושניהם קרבנות פסולים, ושניהם שני השוחטים סופגים את הארבעים.

מתקף לה רב אחא בריה דרב איקא: ודלמא באמת עיזי דבאלא — מינא דאקו נינהו, וחיות הן?

ואילו המשנה סוברת כרבי שמעון, הרי יקשה: מכדי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר: שחיטה שאינה ראויה להתיר את הבשר באכילה לא שמה שחיטה, ואין חייבין על שחיטה שכזו משום "אותו ואת בנו" — אלא תשחטו ביום אחד. אם כן, הרי

אמר ליה רבינא לרב אשי: ודלמא עיזי דבאלא מינא דתאו או מינא דזמר נינהו שהן חיות?

אמר ליה רב נחמן לרב אשי: אמימר — שרי תרבייהו! לפי שהן חיות⁽⁴⁹⁾.

שנינו במשנה: כיצד? השוחט אותו ואת בנו. . . קדשים בחוץ.

הסתפק אם הם מין חיה או בהמה, ואילו במרכבת המשנה נקט שהרמב"ם השמיט דינם כי אין מינם ידוע. והבית יוסף תמה על דברי המגיד משנה שאם דרך הרמב"ם שלא לפרש את מין עז הבר כשהיא בכלל עז סתם, למה פירש ששור הבר הוא בכלל בהמה.

ובפיה"מ להרמב"ם [כלאים ח ו] שלדעת רבי יוסי שם ששור הבר הוא חיה חלבו מותר, וביאר התוס' יו"ט שבא לומר שאין נפקא מינה במינו אלא לאיסור חלבו, כי לענין כלאים הוא אסור בשור ישובי בין אם הוא חיה ובין אם הוא בהמה כי שני מיני בהמה הם, והש"ך יו"ד רצז ז] תמה שהרי הרמב"ם [כלאים ט ה] כתב שמותרין זה בזה. אמנם כבר הבאנו שדין שור הבר תלוי

ידועים שנקרא עז כי הן ממין עז. ובהכרח שחוששים שהם ממש ממין אקו והשתנה שם. ולכאורה תמוה שהרי ב"תאו" היו בקיאיין שהוא שור הבר, ואיך הקשו בסמוך שמה עיזי דבאלא מינא דתאו נינהו. וראה ראש יוסף שהנידון בעיזי בלא הוא משום שאינם דומים לעז, וספק אם הן חיות או בהמות ממין שאינו ראוי למזבח.

49. הרשב"א והרא"ש פסקו שעיזי דבאלא הם מין חיה כמסקנת סוגיין, ואילו הרמב"ם לא הביא דינם, וכתב המגיד משנה [שם ה"ח] שהרמב"ם סובר כרב הונא ורב המנונא שהם ממין עז, כי לא מצינו שהקשו עליהם מברייתות אלא רק "דילמא" הם ממין חיות אחרות, ולכן סתם שעז הבר הוא בכלל מין עז. ובדברי חמודות וכנסת הגדולה כתבו שהרמב"ם

דאמר: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ואם כן קמא, הבהמה הראשונה [והוא הדין השניה], מיקטל קטליה! שהרי חולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה ולא שחיטה ראויה היא. ואם כן, השוחט השני אמאי סופג את הארבעים? והרי שתי השחיתות לא היו ראויות להתיר, ואין בהם איסור "אותו ואת בנו"?

עוד שנינו במשנתנו, שאם היו שתי הבהמות קדשים ושחטן בפנים, הרי הראשון כשר ופטור, והשני סופג את הארבעים משום "אותו ואת בנו", ופסול הקרבן השני לפי שהוא "מחוסר זמן", שאינו ראוי באותו היום להקרבה משום איסור "אותו ואת בנו".

וגם מדין זה מוכח שמשנתנו אינה כרבי שמעון, כי מכדי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ואם כן כל שחיתת קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא! שהרי השחיטה לבד עדיין אינה מתרת בשר לאכילה, דכל כמה דלא זריק דם של הקרבן על המזבח לא משתרי בשר באכילה. ואם כן — שני אמאי סופג את הארבעים? והרי לרבי שמעון אין בכלל איסור "אותו ואת בנו" בקדשים, לפי ששחיתת קדשים שחיטה

קמא, הבהמה הראשונה, שהיא קרבן שנשחט חוץ לעזרה — מיקטל קטליה! שאין על השחיטה הזאת שם "שחיטה" אלא הרי היא כאלו נהרגה הבהמה, לפי ששחיטה שאינה ראויה היא, כיון שנשחטה בחוץ ואסורה באכילה. [ובכל זאת חייבים כרת על השחיטה הזאת, שכך היא גזירת הכתוב, שלגבי חיוב שחוטי חוץ יהיה עליה שם שחיטה]. ומאחר ששחיתת הראשונה לאו שחיטה היא, אם כן הקרבן השני — מתקבל בפנים הוא! שהבהמה השניה כשרה להיקרב על גבי המזבח ואין בה פסול של "מחוסר זמן" כיון שאין עליה איסור של "אותו ואת בנו". ואם כן, כרת נמי ליחייב השוחט השני על ששחט בחוץ קרבן שראוי ליקרב בפנים! ? אלא, מוכח, שמשנתנו אינה כרבי שמעון, ולכן יש על השניה איסור אותו ואת בנו ופטור עליה מכרת של קדשים בחוץ⁽⁵⁰⁾.

עוד שנינו במשנתנו שאם שתי הבהמות היו חולין ושחטן בפנים בעזרה — שניהם פסולין, והשני סופג את הארבעים משום שעבר על לאו ד"אותו ואת בנו".

וגם מדין זה מוכח שמשנתנו אינה כרבי שמעון. כי מכדי, שמעינן ליה לרבי שמעון

50. לכאורה תמוה למה לא הוכיחה הגמרא ממה שהשני לוקה ארבעים על אותו ואת בנו. וביאר הרמב"ן שלדעת רבי שמעון השני לוקה משום קדשים בחוץ, וקושיית הגמרא שיתחייב גם כרת. אך הראש יוסף דקדק מדברי רש"י "ושני נמי יתחייב כרת" שהנידון רק שיתחייב כרת, ודעתו כתוס' [סוד"ה דכמה] שבמשנתנו לא מצינו שהשני לוקה ארבעים אלא על אר"ב.

במחלוקת בבלי וירושלמי, והבבלי סובר שהוא מין בהמה בפני עצמו שנקראת "תאו", וכך ביאר הרמב"ם בפיה"מ שחלבו אסור ומותר בכלאים, אך להלכה פסק כהירושלמי שהתאו הוא חיה, ושור הבר הוא בכלל שור ישובי, ולכן הוא מותר בשור ישובי. וזה בא הרמב"ם להשמיענו שאינו רק בכלל "בהמה" כהבבלי אלא הוא בכלל "שור ישובי" [ואינו כעז הבר שהוא בכלל "עז" ואין בו חידוש].

ולא שחטו הרי לא מישתרי הבשר באכילה, ודוקא כי שחט מישתרי הבשר, נמצא שהשחיטה אף היא גורמת להיתר הבשר, ושחיטה ראויה היא, קמשמע לן דהוי שחיטה שאינה ראויה, כיון שעל ידי השחיטה בלבד עדיין אין הבשר נותר באכילה.

ודנה הגמרא למה השוחט שני בקדשים בפנים השוחט השני סופג את הארבעים רק משום לאו ד"אותו ואת בנו": ולילקי נמי השוחט השני משום לאו דשחיטת קרבן שהוא מחוסר זמן, שעדיין לא הגיע זמנו להיקרב! ? שהרי קרבן זה אף הוא לא הגיע זמנו, שהרי אסור לשוחטו היום משום איסור "אותו ואת בנו"? (52)

שאינה ראויה היא? ועוד יקשה למה הקרבן פסול הרי עצם שחיטת הראשון אינה ראויה, ותלויה בזריקה, ואיך תגרום לשני איסור אותו ואת בנו (51).

אלא, שמע מינה, שמשנתנו דלא כרבי שמעון היא!

והוינן בה: פשיטא דהכי איתא, שמשנתנו אינה סוברת כרבי שמעון, ומה החידוש בדברי רבי אושעיא?

ומבארין: שחיטת קדשים איצטריכא ליה להשמיענו דהוי שחיטה שאינה ראויה.

כי סלקא דעתך אמינא, שחיטת קדשים שחיטה ראויה היא, דהא אי נחר את הקרבן

מוסיף לחייב מלקות גם כששחט קדשים, ולכן פירשו שכל קושיית הגמרא רק משחיטת הראשון, שאם אינה שחיטה נמצא שהשני כשר לגמרי, אך הרמב"ן כתב שאין ראיה מהריב"ב, כי יתכן שהכוונה לשוחט חולין בתחילה ואחריו קדשים.

ובעל המאור כתב שאם שחט את השני לפני זריקת הראשון אינו נחשב מחוסר זמן, כי עדין לא הוכשרה שחיטת הראשון, אך אם אחר כך יזרק דם הראשון יתחייב על השני משום או"ב. ומוכח שלא יחשב למפרע כמחוסר זמן, והיינו כמבואר לעיל שפסול מחוסר זמן אינו פסול בקדשים אלא שבפועל אינו ראוי, וכיון שבשעתו היה ראוי לא חל בו פסול למפרע.

52. תוס' [ד"ה ולילקי] הקשו הרי הוא לאו שבכללות — שכולל כל מחוסרי זמן — ואין לוקין עליו. והרמב"ן תירץ שבפסוק זה נאמר הרבה פרטים וכללים, ובאופן זה לוקים על הכלל, ונקט ש"לא ירצה" נסוב גם על "אותו

51. רש"י פירש שההוכחה משני חלקי הדין, א. לפי ר"ש לא היה לו ללקות, כי אם האיסור נוהג בקדשים הרי שחיטת השני פסולה ולא עבר באיסור. ב. עצם האיסור לא יכול לנהוג בקדשים כי בשעת שחיטת הראשון היא שחיטה שאינה ראויה לאכילת בשר קודש, כיון שתלויה בזריקה, ואיך היא פוסלת את השני להקרבה.

נמצא לביאורו שאם שחיטת קדשים נחשבת שחיטה ראויה, לרבי שמעון יהיה בשחיטת השני איסור ואינו לוקה, כי פסולה משום מחוסר זמן, והר"ן ביאר כוונתו, שאינו לוקה על השני כיון שעכשיו אינה ראויה, אך היא גורמת פסול כי נחשבת שחיטה הראויה לבא אחר זמן, ובלב אריה ביאר שכיון שהיא שחיטה שאינה ראויה שוב מותר לשחוט וחזר איסור או"ב למקומו, ואמנם הרמב"ן נחלק על רש"י ונקט משום סברא זו שחייב גם מלקות על השני. ודעת רש"י שאי אפשר לחייב מלקות "כיון שעכשיו היא שחיטה שאינה ראויה. וראה אחיעזר [ח"ב ה]. וגם תוס' נחלקו על רש"י, וכתבו שנכתב "ו"

ומנין שיש לאו בשחיטת קרבן מחוסר זמן? **דתניא: מנין לכל הפסולים להקרבה שבשור ושכשה, שהוא עובר על הקרבתם בלאו ד"לא ירצה"?** תלמוד לומר "ושור ושה שרוע וקלוט — נדבה תעשה אותו ולגדר לא ירצה!" ומיתורא ד"ושור ושה" [שהיה יכול לכתוב "ושרוע וקלוט וכו'"], דרשינן: **לימד על כל הפסולין שישנם בשור ושה שהוא בלאו ד"לא ירצה"!** ו"מחוסר זמן" אף הוא פסול להקרבה, ויש בו לאו ד"לא ירצה".

ומתריצין: **כי קא חשיב התנא במשנתנו מונה דוקא לאוי ד"אותו ואת בנו", אבל לאוי נוכראי, על שאר איסורים מלבד "אותו ואת בנו", לא קא חשיב.** אך באמת הוא לוקה גם משום לאו של מקריב מחוסר זמן.

ומקשינן: וכי התנא לא אינו מונה לאוין אחרים? והא לאו של קדשים בחוין, דלאוי נוכראי נינהו, וקא חשיב במשנתנו.

דקתני: "קדשים בחוין — הראשון חייב כרת, ושניהם סופגים את הארבעים!" בשלמא שוחט שני לוקה משום לאו ד"אותו ואת בנו", אלא ראשון אמאי סופג מלקות, והרי הוא לא עבר על "אותו ואת בנו"? אלא

מאי לאו, הוא לוקה משום לאו דשחטי חוין. ומוכת, שהתנא מונה גם לאוין אחרני, מלבד "אותו ואת בנו". ואם כן חוזרת הקושיא למה לא מנה גם את הלאו של "מחוסר זמן"?

ומתריצין: **כל היכא דליכא לאו ד"אותו ואת בנו", כגון אצל הראשון ששחט קדשים בחוין, שאין בו לאו של "אותו ואת בנו", חשיב התנא לאוי נוכראי של שחטי חוין. וכל היכא דאיכא לאו ד"אותו ואת בנו", כגון השני ששחט קדשים בפנים, לא חשיב לאוי נוכראי, ולכן לא מנה את הלאו של "מחוסר זמן".**

רבי זירא אמר: אין להקשות למה התנא לא מנה את הלאו של "מחוסר זמן". כי הנח ללאו של "מחוסר זמן", שאין לוקין עליו, לפי דהכתוב נתקן לעשה⁽⁵³⁾, וכל לאו א-א- שניתק לעשה אין לוקין עליו.

מאי טעמא? — היכן מצינו עשה ב"מחוסר זמן"?

דאמר קרא "מיום השמיני והלאה — ירצה!", ומשמעותו מיום השמיני — אין, אבל מעיקרא לכן, עדיין הוא מחוסר זמן,

שריבוי לאוין על ענין אחד אין ראוי למנותם כל אחד בפנ"ע, ובהכרח שהנידון בסוגיין רק על אותו ואת בנו שאיסורו על השחיטה ביום אחד אינו כאיסור שחיטתו מצד פסולו למזבח, אך בשאר פסולין שנאמר לאו להביאן למזבח ודאי אין עוד מלקות.

53. רש"י פירש שקיום העשה שייך רק אחר זמן הלאו, והיינו שנאמר לא להקריבו קודם

ואת בנו" והיינו שאיסור אותו ואת בנו נאמר להדיא בקדשים, ונמצא שהוא מפרטי הכלל, וראה להלן [פה א] שנחלקו בזה תנאים, וכל הנידון בסוגיין הוא משום שהגמרא העמידה את משנתנו כדעת רבי מאיר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

ולכאורה קושית הגמרא על כל פסולי מזבח המפורטים בפסוק, שילקה גם משום לא ירצה, אך כבר כתב הרמב"ם [בסהמ"צ שורש ט]